स्वेदमुदकमुदकङ्करोति नामग्राहान्तं सर्वे त्वालभेरन् प्राचीनावीतिनोमुक्तशिखा विद्यागुरवो योनिसम्बन्धाश्च वीक्षेरन्नपउपस्पृश्य ग्रामम्प्रविशेयुरिति" गौतमस्मरणात्। अयञ्च त्यागोयदि बन्धुभिः प्रेर्यमाणोऽपि प्रायश्चित्तं न करोति तदा द्रष्टव्यः "तस्य गुरोर्बान्धवानां राज्ञश्च समक्षन्दोषानभिख्याप्यानुभाष्य पुनः पुनराचारं लभस्वेति स यद्येवमप्यनवस्थितमतिः स्यात्ततोऽस्य पात्रं विपर्यस्येदिति" शङ्खस्मरणात्। ततस्तं लब्धोदकम्पतितं सर्वकार्येषु सम्भाषणसहासनादिषु बहिःकुर्युर्वर्जयेयुः। तथा च मनुः "निर्वर्त्तेरंस्ततस्तस्य सम्भाषणसहासने। दायाद्यस्य प्रदानञ्च यात्रा चैव हि लौकिकी"। यदि स्नेहादिना सम्भाषणङ्करोति तदा प्रायश्चित्तं कार्यम्। "अत ऊर्द्ध्वन्तेन सह सम्भाष्य तिष्ठेदेकरात्रं जपन् सावित्रीमज्ञानपूर्व्वं ज्ञानपूर्व्वं त्रिरात्रमिति"। घटनिनयनादयोऽप्यत्र।

घटप्रक्षेप न० ६त०। "कृतप्रायश्चित्तेन महापुण्यजलाशये स्नानोत्तरं सपिण्डसमीपे पुण्यजलपूर्णघटस्यापवर्जने तद्विधिः मिता० दर्शितो यथा

"यदा तु बन्धुत्यागादन्यथा वा जातवैराग्यः प्रायश्चित्तं कुर्य्यात्तदा किं कार्य्यमित्याह "चरितव्रत आयाते निनयेरन्नवं घटम्। जुगुप्सेरन्न चाप्येनं संवसेयुश्च सर्वशः" या०। "कृतप्रायश्चित्ते बन्धुसमीपम्पुनरायाते तत्सपिण्डाद्यास्तेन सहिता नवमुपहतं घटमुदकपूर्णं निनयेयुः। एतच्च निनयनं पुण्यक्षुटादिस्नानोत्तरकालं द्रष्टव्यम्। "प्रायश्चित्ते तु चरिते पूर्णकुम्भमपां नवम्। तेनैव सार्द्धम्प्रास्येयुः स्नात्वा पुण्यजलाशये" इति मनुस्मरणात्। गौतमेन तु विशेष उक्तः "यस्तु प्रायश्चित्तेन शुध्येत्तस्मिंश्छुद्धे शातकुम्भमयस्पात्रं पुण्यतमाद्ध्रदात्पूरयित्वा स्रवन्तीभ्यो वा त एनमप्युपस्पर्शयेयुरथास्मै तत्पात्रन्दद्युस्तत्सम्प्रतिगृह्य जपेत् शान्ता द्यौः शान्ता पृथिवी शान्तं शिवमन्तरिक्षं योरोचनस्तमिह गृह्णामीत्येतैर्यजुर्भिः पावमानीभिस्तरत्समन्दीभिः कूष्माण्डैश्चाज्यं जुहुयाद्धिरण्यं दद्याद्गाञ्चाचार्याय यस्य तु प्राणान्तिकम्प्रायश्चित्तं स मृतः शुध्येदेतदेव शान्त्युदकं सर्वेषूपपातकेष्विति तत एनङ्कृतप्रायश्चित्तन्तं नैव कुत्सयेयुस्तथा सर्वकार्य्येषु क्रयविक्रयादिषु तेन सह संव्यवहरेयुः"। "प्रकृतएव चरितव्रतविधौ विशेषमाह "घटेऽपवर्जिते ज्ञातिमध्यस्थो यवसं गवाम्। प्रदद्यात् प्रथमं गोभिः सत्कृतस्य हि सत्क्रिया" या० मिताक्ष० अत्रेदं बोध्यम् घटेऽपवर्जिते इत्यादि याज्ञ० वचनस्य प्रायश्चित्ते तु चरिते इत्यादि मनुवचनस्य च प्रकरणात् घटप्रक्षेपस्य पतितविषयकत्वावधारणे "स्वशिरसा यवसमादाय गोभ्योदद्यात्" इति हारीतवचनस्य गोग्रासमात्रदानप्रतिपादकत्वेन तस्य सर्वप्रायश्चित्तशेषत्वेनावधारणेऽपि "एवं हारीतयाज्ञवल्क्यवचनैकवाक्यतया वक्ष्यमाणमनुवचनद्वयमपि सामान्यप्रायश्चित्तोत्तरकर्त्तव्यतापरं न तु प्रकरणादसत्प्रतिग्रहमात्रपरं तस्यासत्प्रतिग्रहमात्रपरतया यत् कुल्लूकभट्टव्याख्यानं तत्प्रदर्शनमात्रम् एवं घटापवर्जनमपि न पतितमात्रविषयम् यथाह मनुः "उपवासकृशं तं तु गोव्रजात् पुनरागतम्। प्रणतं परिपृच्छेयुः साम्यं सौम्येच्छसीति किम्। सत्यमुक्त्वा तु विप्रेषु विकिरेत् यवसं गवाम्"। इत्यन्तेन प्रा० त० यद् घटापवर्जनस्यापि सर्वप्रायश्चित्तशेषतया व्यवस्थापितम् तच्चिन्त्यम् दर्शितहारीतवाक्ये "उपवासकृशमित्यादिमनुवाक्ये च घटापवर्जनस्यानुक्तेः पतितविषये च प्रागुक्तमनुयाज्ञवल्क्यवाक्ययोर्घटापवर्जनस्योक्तेः उभयस्यैकविषयत्वाभावात् ततश्च सर्वप्रायश्चित्ते केवलं गोग्रासदानमात्रं शेषकर्त्तव्यं पतितप्रायश्चित्ते तु घटापवर्जनरूपविशेषकार्य्यसहितगोग्रासदानमिति विषयविवेकसम्भवे मनुयाज्ञवल्क्यवचनसङ्कोचस्यायुक्तत्वात् किञ्च हारीतवचनस्य गोग्रासदानविषयकत्वेन श्रवणेऽपि याज्ञवल्क्यवाक्ये "घटेऽपवर्जिते इत्यनेन प्राप्तपतितविषयकघटापवर्जनमनूद्य गोग्रासमात्रविधायकत्वात् न सामान्यपरत्वं यद्विषये घटापवर्जनं विहितं तद्विषयेऽपि गोग्रासदानाधिक्यविधानार्थं तस्य प्रवृत्तेः घटापवर्जनं तु पतितविषयकं प्रकरणादवगम्यते। किञ्च पतितविषये दासीपदा घटप्रक्षेपपूर्व्वकं निरुदकघटकरणं घटपर्य्यसनशब्दे मन्वादिवाक्येन दर्शितम् तदुत्तरमेव मनुयाज्ञवल्क्याभ्यां घटापवर्जनं विहितमिति तस्य तद्विषयकत्वौचित्यात् न तु तत्सङ्कोचः इति। वस्तुतस्तु घटपर्य्यसनशब्दे दर्शितगौतमवाक्ये "एतदेव शान्त्युदकं सर्व्वेषूपपातकेषु" इत्युक्तेः शान्त्युदकग्रहणस्य सर्वोपपातकप्रायश्चित्तशेषत्वावधारणात् शान्त्युदकग्रहणस्य च पूर्णघटनिनयनपूर्वकत्वौचित्येन सर्व्वोपपातकप्रायश्चित्ते शान्त्युदकग्रहणार्थं घटनिनयनं कार्य्यमिति सुधीभिर्भाव्यमिति। घटापवर्जनघटनिनयनादयोऽप्यत्र।